

Javuló kilátások, bizonytalan külpiaci környezet

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI)

2011. áprilisi vállalati konjunktúra felvételének eredményei

Budapest, 2011. június 1.

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI – Institute for Economic and Enterprise Research
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

A 2011. áprilisi vállalati konjunktúra-kutatásban részt vett munkatársak:

Területi kamarák munkatársai

MKIK GVI:

Hajdú Miklós, gyakornok – adatbázis összeállítása, elemzések és grafikonok

Makó Ágnes, elemző – makroadatok és külföldi konjunktúra mutatók

Orbán Júlia, munkatárs – adatrögzítés

Révész Erika, irodavezető – kutatásszervezés, adatrögzítés

Uhrin Tamás, informatikus – online rögzítő felület és adatbázis

Az összefoglalót írta: Makó Ágnes (elemző, GVI, e-mail: agnes.mako@gvi.hu)

Kutatásvezetés:

Tóth István János, tudományos főmunkatárs, MTA KTI, ügyvezető igazgató, MKIK GVI

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

Cím: 1034 Budapest, Bécsi út 120.

Tel: 235-0584

Fax: 235-0713

e-mail: gvi@gvi.hu

internet: <http://www.gvi.hu>

2011 áprilisában huszonhetedik alkalommal került sor az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (MKIK GVI) vállalati konjunktúra-vizsgálatára, amely több mint 14.000 cég megkeresésével készül minden évben áprilisban és októberben, a területi kamarák közreműködésével. Ez a legkiterjedtebb, legtöbb céget felmérő vállalati konjunktúra-vizsgálat Magyarországon, és része az Eurochambres mintegy 14 millió vállalkozásra kiterjedő európai konjunktúra-vizsgálatának is. A megkeresett vállalkozások közül áprilisban 1803 cég vezetője töltötte ki kérdőívünket – vizsgálatunk ennyi vállalati vezető válaszain alapul. A 2011. áprilisi adatfelvétel tanúsága szerint Magyarországon tovább folytatódott az üzleti bizalom 2009. október óta megfigyelhető javulása a vállalkozások körében. A GVI Konjunktúra Mutatója további javulást jelez az elmúlt félévhez képest: áprilisban +16,8 pontra nőtt az októberi +10,4-es értékről. A GVI Bizonytalansági Mutató értéke nem változott az októberi vizsgálat eredményeihez képest: továbbra is a magasnak mondható, 45,5 pontos szinten áll. Az eredmények szerint tehát folytatódott az üzleti bizalom javulása a magyar vállalati szektorban, bár az üzleti helyzet megítélésével és a várakozásokkal kapcsolatos bizonytalanság továbbra is elég jelentős. Hosszabb távon, az előző évek áprilisi adataival összehasonlítva, az idei eredmények ugyancsak javulást jeleznek, de mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a mutató most elért szintje még mindig elmarad az 1998-2002-es évek szintjétől. A magyar gazdaságban tovább folytatódott a válságból való kilábalás, de ez a folyamat – visszatekintve az elmúlt három év gazdasági történéseire – nagyon lassan és vontatottan halad.

Az áprilisi felvétel eredményei szerint tehát a GVI Konjunktúra Mutató nőtt és a pozitív tartományban tartózkodik. A gépberuházások és a várható munkaerő-kereslet növekedése is arra mutat, hogy a magyar üzleti szektor maga mögött hagyta a válság mélypontját. A rövid távú várakozások azonban arra is felhívják a figyelmet, hogy bár továbbra is az üzleti bizalom javulása lesz a jellemző, de e javulást meglehetősen erős bizonytalanság kíséri. A válságból való kilábalás folyamata sokkal lassabb lesz, mint amilyen gyorsan a recesszió elérte a magyar gazdaságot.

Több részmutatónál továbbra is megfigyelhető a gazdasági válság hatása, különösen a válság által erőteljesen érintett szektorokban, így például az építőiparban. Itt a kapacitáskihasználtság a kutatás kezdete (1998) óta idén áprilisban a legalacsonyabb szintre (63,5%) süllyedt, az értékesítés volumenének alakulását jelző mutató -32 pontról -39 pontra csökkent, az üzleti helyzet mutatója tovább romlott (-25,6). Eközben a vállalati szektor egészében az építési beruházások szintje alig javult -20 pont fölé, miközben az építőiparban a jelenlegi jövedelmezőség mutatója még alacsonyabb értékre, -40,5 pontra süllyedt a korábbi nagyon alacsony (-32,7 pontos) szintről. Ezek után nem jelenthet meglepetést az építőipari munkaerő-kereslet alacsony és továbbra is negatív értéke (-4,1), ami megmutatkozik a szakképzetlen munka iránti gyér keresletben és áttételesen szerepet játszik a munkanélküliség viszonylag stabil szintjében is. Mindezek az adatok jól jelzik a magyar építőipar mély válságát, és azt, hogy ebben a szektorban még alig láthatjuk a kilábalás jeleit. Az építőiparban a konjunktúramutató továbbra is a negatív tartományban mozog (-9,8), bár ez kismértékű javulást jelent az elmúlt félévi adathoz (-15,7) képest.

A jelenlegi és a várható üzleti helyzet mutatóinak összevetése alapján a magyar vállalkozások kilátásaikban messzire kerültek a 2009. áprilisi recessziós periódustól, és 2011 áprilisában az üzleti helyzetet továbbra is fellendülés jellemzi. Azaz a vizsgálat eredményei szerint az egész gazdaságra vonatkozóan egyre világosabb jelei mutatkoznak a válságból való kilábalásnak, de több tényező utal arra, hogy a kilábalásra mutató folyamatokat sok bizonytalanság övezi.

A GVI Bizonytalansági Mutató értéke nem változott az októberi vizsgálat eredményeihez képest: továbbra is a magasnak mondható, 45,5 pontos szinten áll. Ez pedig arra utal, hogy a magyar gazdaságban továbbra is sok cég nem számít üzleti kilátásainak javulására, illetve inkább üzleti helyzetének további rosszabbodását valószínűsíti. Vagyis az üzleti szférán belül továbbra sem egyértelmű, vagy egyöntetű a javuló tendenciák megítélése és tartós tendenciaként való értelmezése.

A külföldi tulajdonú és a magyar tulajdonban levő cégek körében is emelkedett a GVI Konjunktúra Mutató értéke. A vállalatnagyság szerint a mikro-vállalkozásokon (a foglalkoztatottak száma legfeljebb 9 fő) kívül minden vállalatcsoportnál javulás figyelhető meg. A nagy cégeknél 22 pontról 30 pontra, a közepes cégeknél 11 pontról 14 pontra, míg a kis (10-49 főt foglalkoztató) cégeknél -7 pontról +3 pontra javult a konjunktúramutató értéke. A mikro-cégek körében ellenben nem változott és továbbra is negatív tartományban, -15 ponton áll a mutató értéke.

Az exportaktivitás szerint csoportosítva a cégeket azt láthatjuk, hogy a válság kezdete óta a legnagyobb mértékű javulás a döntően exportáló cégekre volt jellemző. Míg a döntően exportálók körében 57 pontos javulást tapasztalhattunk, addig a kizárólag magyar piacra termelő cégeknél csak 21 ponttal javult a konjunktúramutató értéke. A válságból való kilábalás eddigi folyamatára az is jellemző volt, hogy minél inkább exportra termelt egy cég, annál nagyobb mértékben tudott túllendülni a válság okozta sokkon.

A gazdasági ágak között továbbra is az iparban a legmagasabb a konjunktúramutató értéke (+34 pont). Az építőipart – mint korábban említettük – továbbra is válságos helyzet jellemzi (-10 pont), bár itt is 5 pontos javulást láthatunk. A kereskedelmi cégeknél a mutató már pozitív tartományba került (+3 pont) a mutató 9 pontos javulásával. Az egyéb szolgáltató szektorban tapasztalhattuk a legerősebb pozitív elmozdulást (12 pont), így 2011. áprilisra itt is pozitív értéket (+9 pont) ért el a mutató. A várható munkaerő-kereslet némileg erősödött október óta, ami 2011 első félévében a versenyszférában a foglalkoztatottság kismértékű növekedését jelzi előre.

A cégek áprilisban a rendelésállomány növekedésére számítanak. E várakozásaik egyrészt a belső kereslet várható élénküléséből táplálkoznak, másrészt a várakozások valóra válása nagymértékben függ az európai, és ezen belül a német konjunktúra rövid távú alakulásától.

A kapacitáskihasználtság szintje mindössze egy százalékponttal nőtt (76%-ról 77%-ra) az elmúlt félévben, és ez továbbra is elmarad a válság előtti szinttől. A döntően exportáló cégek kapacitáskihasználtsága tovább emelkedett (85% fölé) és az exportpiacokra és a belföldi piacra egyaránt szállító cégeké is jelentős növekedést mutat (76%-ról 83%-ra), míg a többi cégé 73-77% körül ingadozik.

Beruházások

Pozitív jel, hogy megállt a gépberuházási aktivitás csökkenését jelző cégek arányának növekedése. Ezzel együtt a gépberuházások alakulásában nem várható jelentősebb változás a következő fél évben. Bár ez a mutató már elérte a válság előtti szintet, nem közelíti meg az 1998-2002 közötti fellendülésnél tapasztalt értékeket. Az építési beruházások várható szintjére vonatkozó mutató is növekedett tavaly október óta, de még mindig a negatív tartományban van. Úgy tűnik, a cégek továbbra is kívánnak, és jellemzően nem mernek fejlesztésekbe fogni. A vállalkozások 50%-ánál nem változik a beruházási aktivitás, 33%-uk növekedésre, míg 17%-uk további csökkenésre számít. A beruházási aktivitás kismértékű növekedése mögött szinte kizárólag külföldi tulajdonú

cégeket láthatunk: Míg ezeknél 35-40%-kal több cég tervez beruházás-élénkítést, mint visszafogást, addig a magyar tulajdonban levő cégeknél 7 százalékponttal magasabb a beruházási volument csökkentők, mint az azt növelők aránya.

A gépi és építési beruházások együttesét tekintve és csak azokat a cégeket nézve, amelyeknél folyik valamilyen beruházási tevékenység, a beruházási aktivitás növekedése várható a következő fél évben. E mögött az húzódik meg, hogy a beruházási volument növelni szándékozó cégek aránya a 2010. októberi 30%-ról idén áprilusra 35%-ra nőtt, miközben a csökkenésre számító cégek aránya 19%-ról 15%-ra mérséklődött. A beruházások egészét tekintve továbbra is a mikro-, és a kisvállalkozások között a legmagasabb a nem beruházó cégek aránya (54% és 40%), míg a közepes és nagy cégeknél sokkal alacsonyabb ez az arány (17% és 5%).

Munkaerő-kereslet

Az áprilisi felvétel adatai arra mutatnak, hogy a versenyszektorba tartozó cégek várható munkaerő-keresletében további enyhe emelkedés várható 2011-ben. A felvételek és elbocsátások előfordulásának különbségét jelző egyenlegmutató a korábbi +1,5%-ról +9%-ra nőtt úgy, hogy a cégek 17%-a tervez elbocsátást, 58%-uk nem változtat a foglalkoztatottak számán, és 26%-uk tervez létszámfelvételt. (Fél évvel ezelőtt ezek az arányok rendre 18%, 63% és 19% voltak).

A foglalkoztatottak számának növelése továbbra is inkább az iparvállalatokra jellemző (42%), míg az építőipari cégek kívánják a legritkábban növelni foglalkoztatottaik számát (16%). Az építőipari cégek 20%-a tervez további elbocsátást, míg az ipari cégek körében 9%. Leginkább a nagy cégek, az exportálók és a tisztán külföldi tulajdonban levők terveznek létszám bővítést (35%, 58% és 44%). Különösen az utóbbiak munkaerő-kereslete nőtt meg az elmúlt fél évben. 2010 októberében ugyanis 54% volt a létszámfelvételt tervező cégek aránya ebben a körben, áprilisban pedig 58%.

Ezzel együtt a különböző nagyságú cégek között a munkaerő-kereslet növekedése kizárólag a 250 főnél többet foglalkoztató cégekre jellemző és ez a cégcsoport a motorja a versenyszektor növekvő munkaerő-keresletének is, míg a közepes-, kis-, és mikro-cégekre továbbra is a kereslet stagnálása, illetve csökkenése jellemző.

Forgalom, kapacitáskihasználás

A kapacitáskihasználás átlagos szintje kismértékben nőtt október óta, és 77%-ot ért el, ami még mindig nem tekinthető különösen magas értéknek. Továbbra is az iparban, a külföldi tulajdonban levő cégeknél és az exportáló cégeknél a legmagasabb a kapacitások kihasználtsága, a legalacsonyabb pedig az építőiparban, a mikro-cégeknél, a belföldre termelőknél és a magyar tulajdonban levőknél.

Az elmúlt félévben az összes értékesítés alakulásában 2009 októberétől megfigyelhető javuló tendencia jelentősen mérséklődött, miközben a válság óta először pozitív tartományba került a mutató (+1%). Ez azt is jelenti, hogy ez a mutató egy év alatt 33 százalékpontos javulást ért el, miközben a növekvő értékesítési volumennel rendelkező cégek aránya meghaladta a továbbra is csökkenést elszenvedőket (34,8% és 34%). Az elmúlt egy év adatai tehát a vállalkozások üzleti helyzetében fontos szerepet játszó komponens jelentős javulását mutatják, de ez a javuló tendencia sokkal erősebb volt 2010 áprilisa és októbere között, mint 2010 októbere óta.

Az iparban a cégek 56%-ánál nőtt az értékesítés volumene és csak 20%-uknál csökkent, míg az építőiparban fordított volt a helyzet (17% és 57%). A külföldi tulajdonban levő cégek 63%-a számolt be növekedésről és mindössze 16%-uk csökkenésről, míg a tisztán magyar tulajdonban

levők 26%-ánál nőtt és 39%-uknál csökkent az értékesítés volumene. Az exportálók messze legnagyobb aránya tudta növelni forgalmát (72%) és körükben csak 13%-ot tett ki a forgalom csökkenéséről számot adó cégek aránya. Ellenben a csak belföldi piacra szállítók 18%-ánál nőtt a forgalom és 44%-uknál csökkent az elmúlt félév során. Tehát elmondható, hogy az üzleti helyzet alakulásában megfigyelhető pozitív tendenciák továbbra is szinte kizárólag az exportáló és a külföldi tulajdonban levő cégek növekvő értékesítéséhez kapcsolódnak. Ez azt is jelenti, hogy a magyar gazdaság kilátásai, a GDP-növekedés várható üteme továbbra is nagyon erősen függ a külpiacokon lezajló folyamatoktól, az exportjavak iránti kereslet várható alakulásától. A belföldi piac nem nagyon játszik szerepet az üzleti kilátások meghatározásában, és a kizárólag belföldre termelő cégek jó része továbbra is csökkenő kereslettel kénytelen számolni.

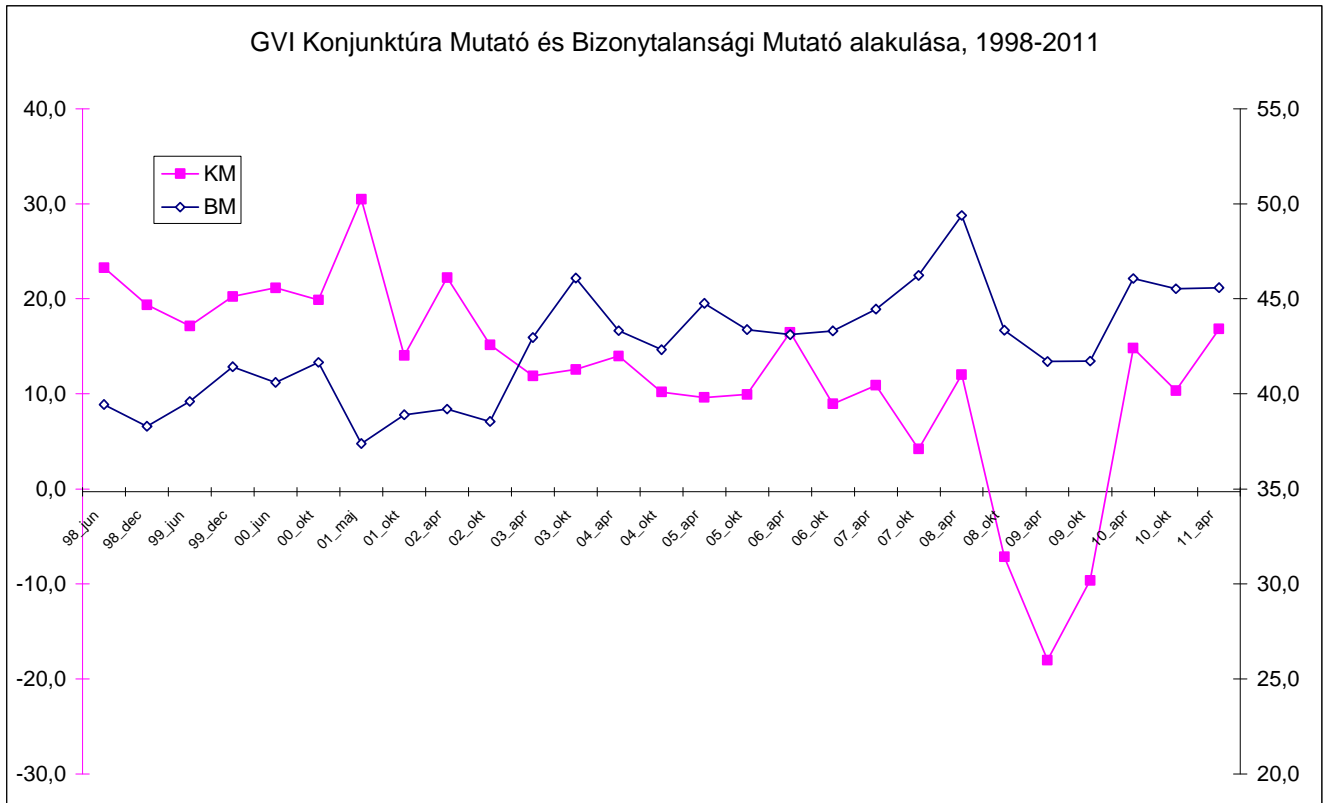
Az elmúlt fél évben megtört az exportvolumen bővülését jelző cégek arányának növekedése: míg tavaly októberben a cégek 57%-a számolt be az exportvolumen növekedéséről, addig az elmúlt félévben már csak 55%-uk tudta növelni exportját. Ezáltal az exportértékesítés egyenlegmutatója a megelőző évre jellemző 72 százalékpontos (!) javulás után nem változott az elmúlt fél év során. Még nem tudjuk, hogy itt egy időleges megtorpanásról, vagy az exportkereslet hosszabb távon is érvényesülő mérséklődéséről van-e szó.

Az iparvállalatok körében csökkent a növekvő exportról számot adó cégek aránya (66,5%-ról 64,4%-ra), és ugyanez a helyzet a szolgáltató szektorban is: itt 34%-ról 28%-ra csökkent az arány. A legalacsonyabb arányban a mikro-cégek és a döntően belföldre termelők tudták növelni az export volumenét (a cégek 20% és 35%-a).

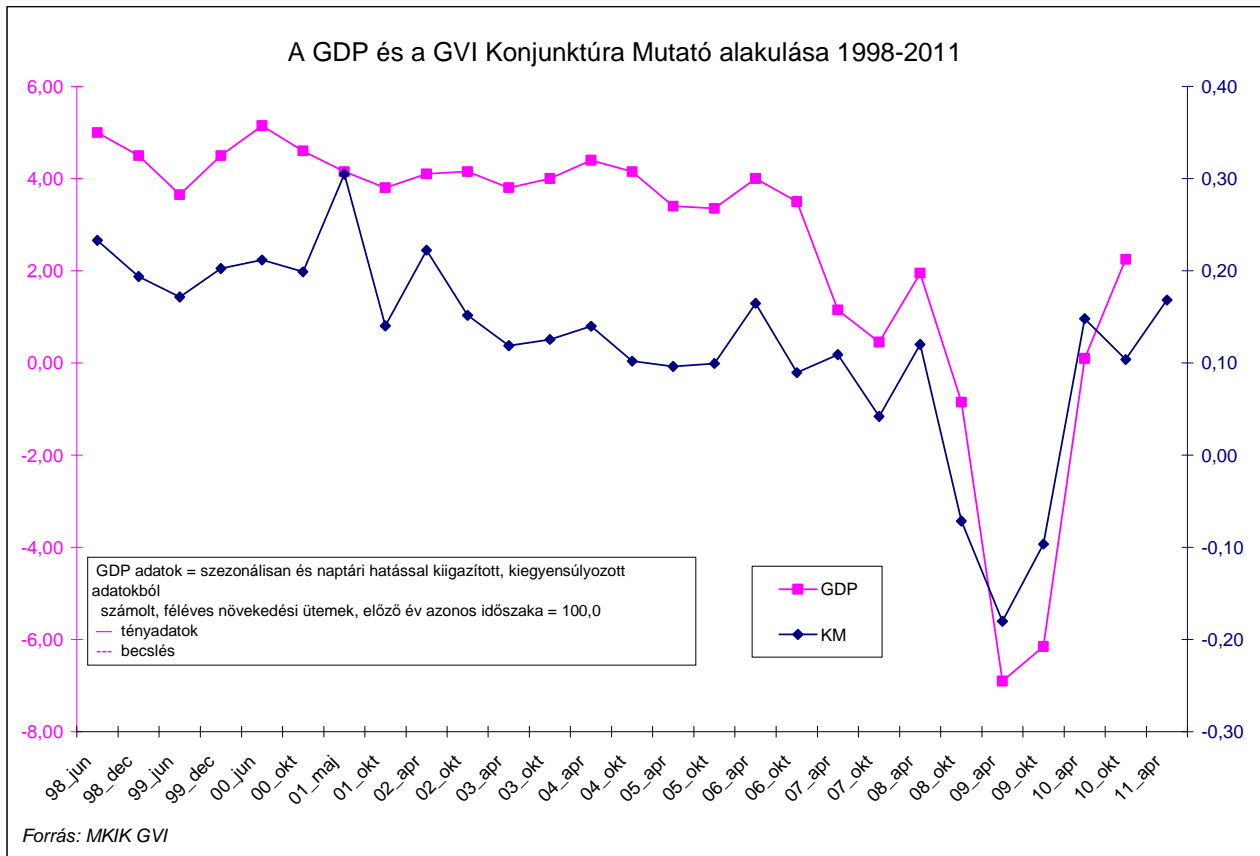
A többségi külföldi tulajdonban levő vállalatok 10%-a továbbra is exportcsökkenésről, míg 67%-uk növekedésről számolt be, ami azonban jóval alacsonyabb, mint a tavaly októberi érték (83%). A magyar tulajdonban levő cégek helyzete javult ugyan, de így is a legrosszabb maradt: 27%-uknál csökkent az export volumene és 46%-uknál nőtt, míg fél évvel ezelőtt 33%-uk és 42%-uk jelezte ugyanezeket a tendenciákat.

A korábbi, egyértelműen javuló tendencia megtörése jelzi az exportértékesítés várható alakulását kísérő bizonytalanságokat. Már a 2010. októberi jelentésünkben írtuk, hogy a rendkívül erőteljes „tendenciák azonban aligha folytatódhatnak a következő fél évben” – és az azóta napvilágra került adatok alátámasztják ezt a feltételezést. Különösen kritikusak ebben a tekintetben a német konjunktúrában bekövetkező változások. Kérdés, hogy a német Ifo gazdaságtudató intézet által a német cégek kilátásaiban megfigyelt romlás egy egyszeri megingás-e, ami a Japánban bekövetkezett katasztrófa időleges hatásaihoz is köthető, vagy egy lanyhuló periódus kezdete, amelyet az importkereslet várható csökkenése fog jellemezni.

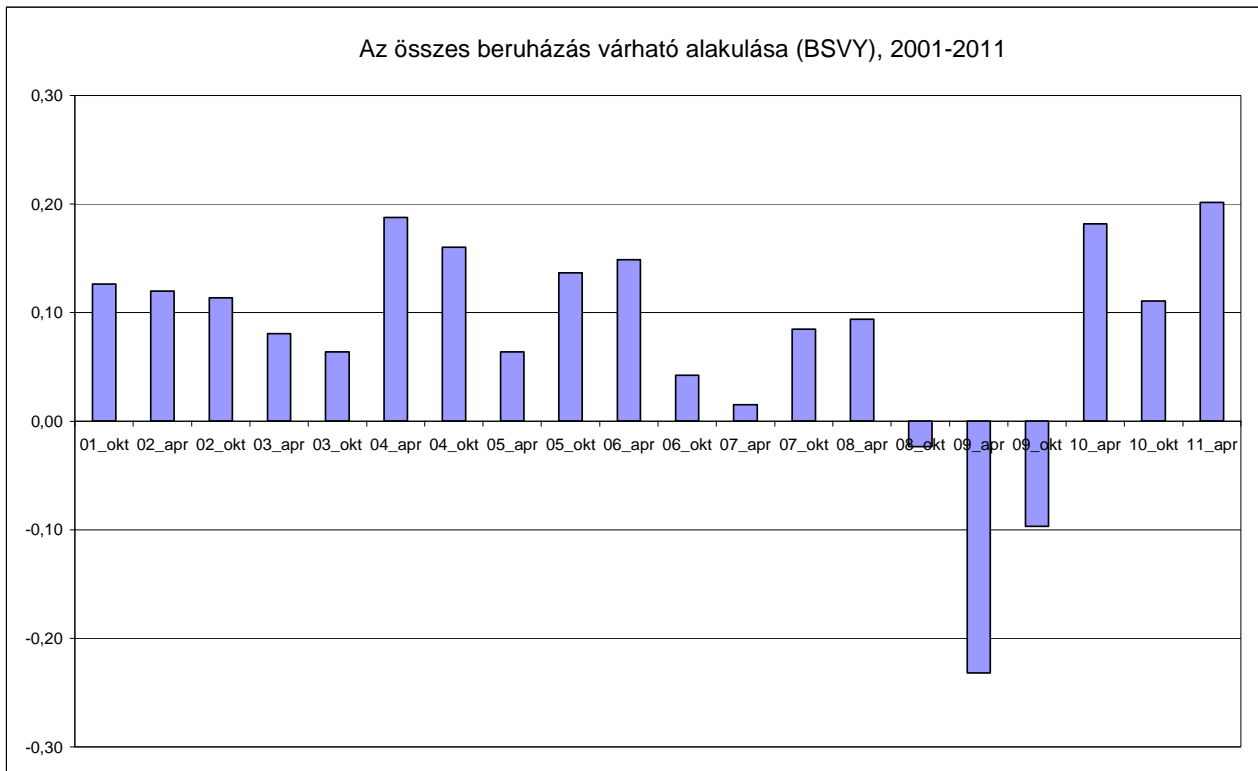
1. ábra: A GVI Konjunktúra Mutató és Bizonytalansági Mutató alakulása, 1998-2011

2. ábra: A GVI konjunktúra mutató és a GDP növekedési ütemének alakulása, 1998-2011, %

3. ábra: A beruházások várható alakulása 2001-2011

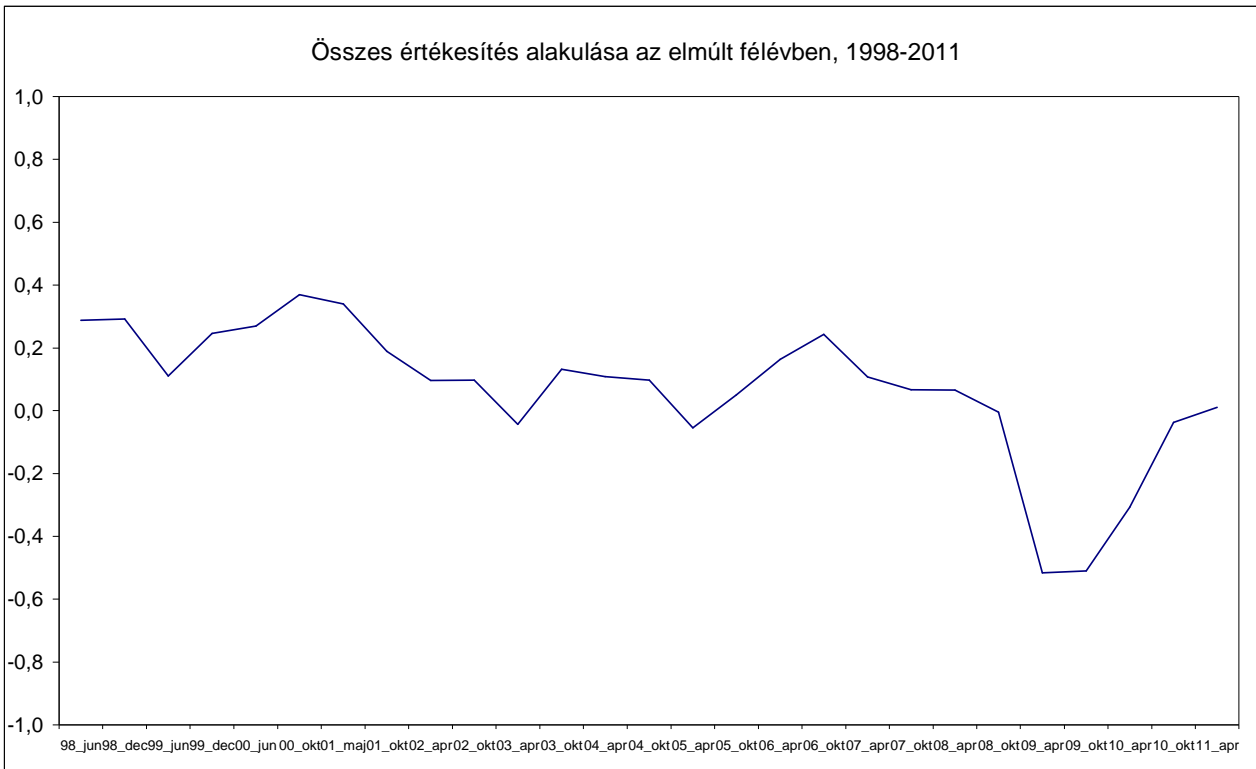

4. ábra: A vállalkozások várható munkaerő-kereslete, 1998-2011, %

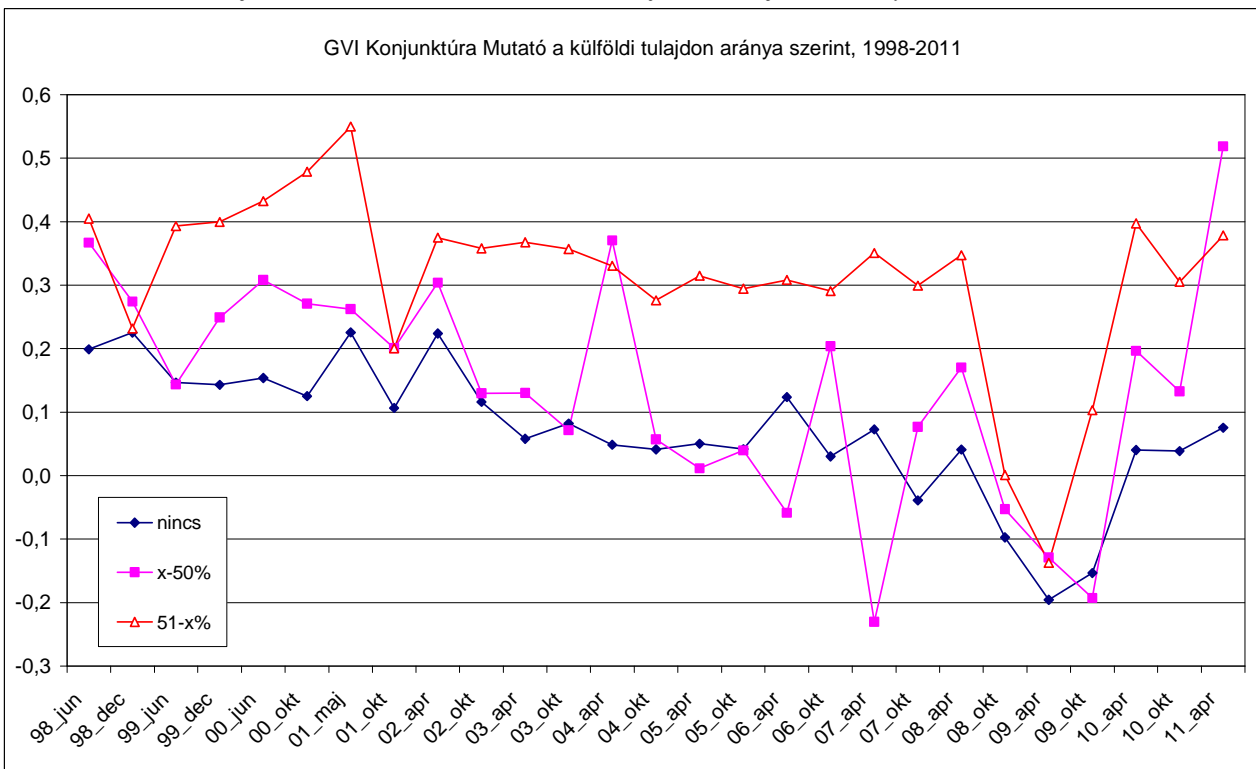

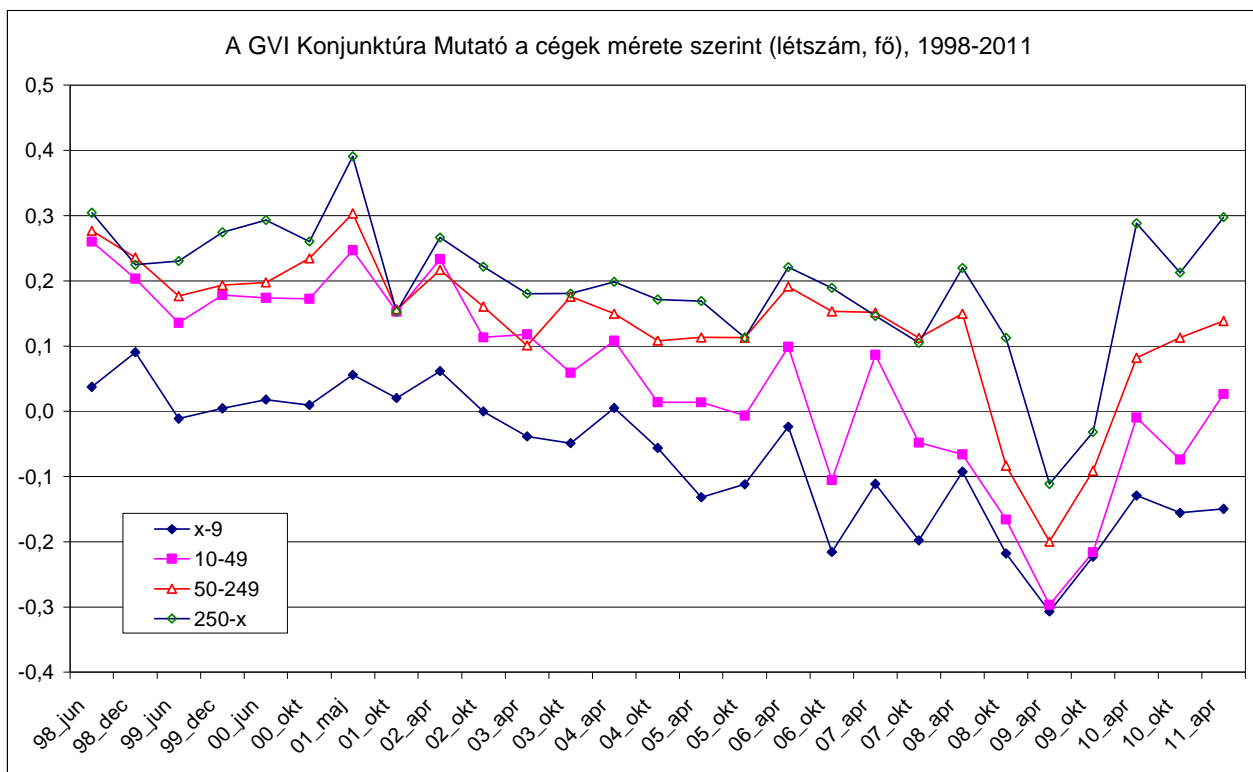
5. ábra: Az összes értékesítés volumene az elmúlt fél évben, 1998-2011, %

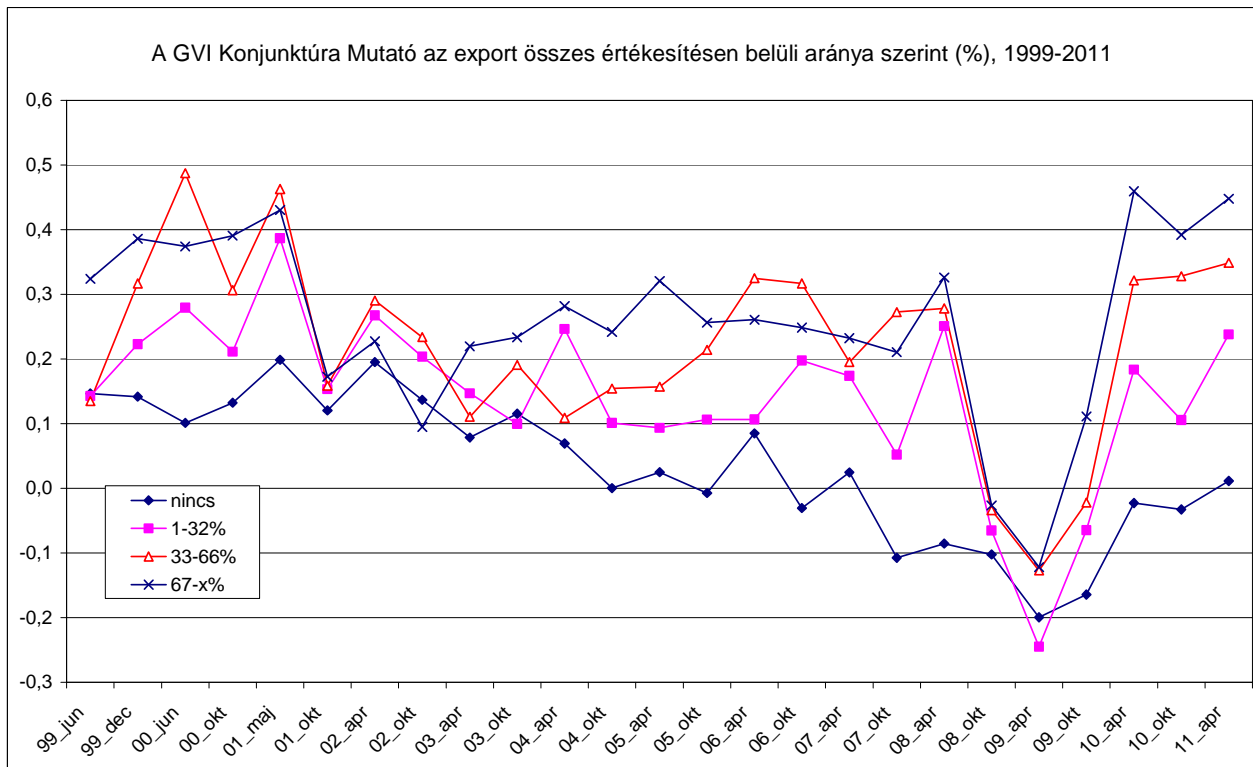
6. ábra: A GVI konjunktúra mutató alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 1998-2011

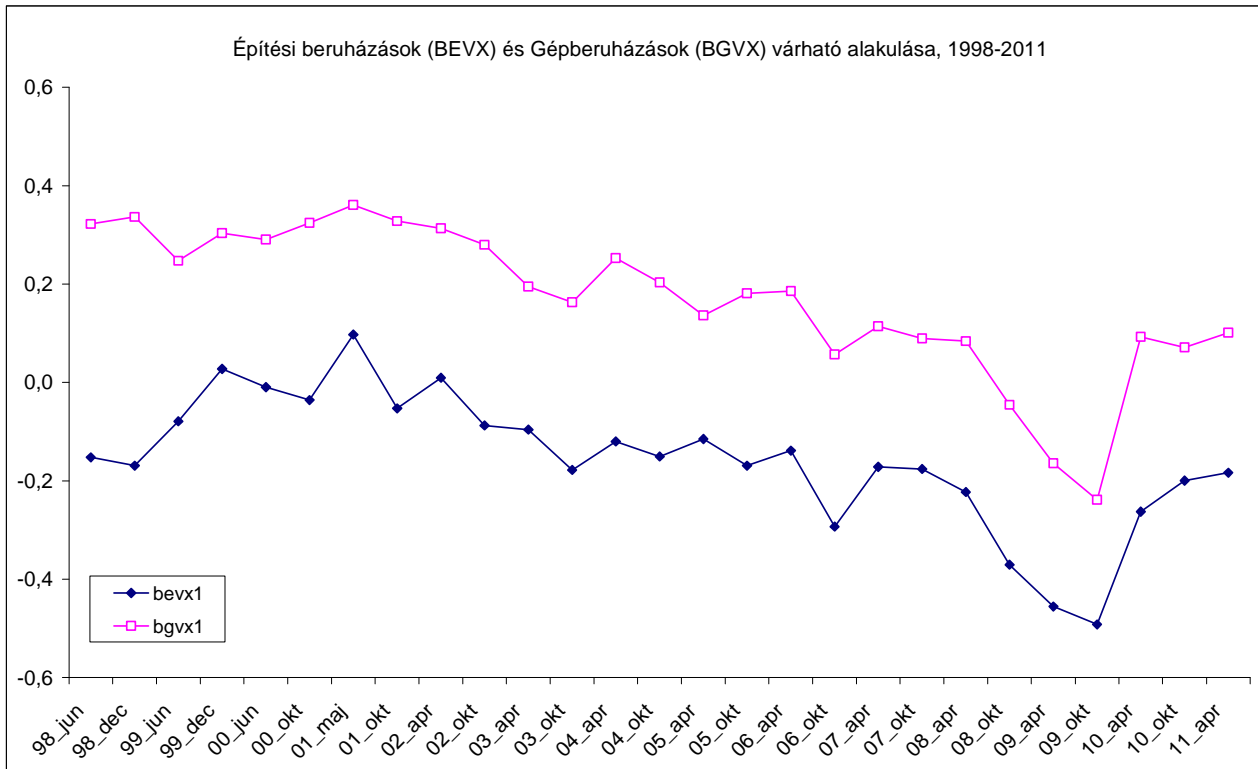
7. ábra: A GVI konjunktúra mutató alakulása a cégek nagysága szerint, 1998-2011

8. ábra: A GVI konjunktúra mutató alakulása az export árbevételen belüli aránya szerint, 1999-2011

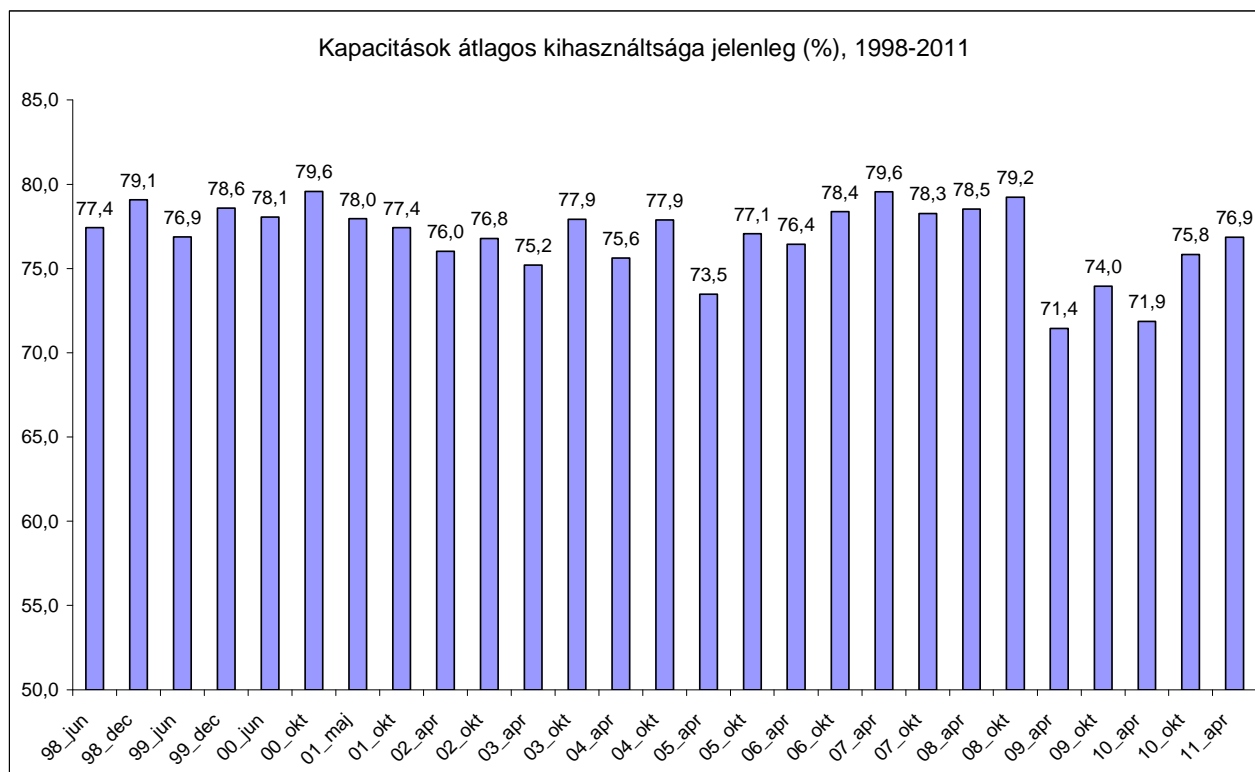
9. ábra: Az építési és a gépberuházások várható alakulása, 1998-2011

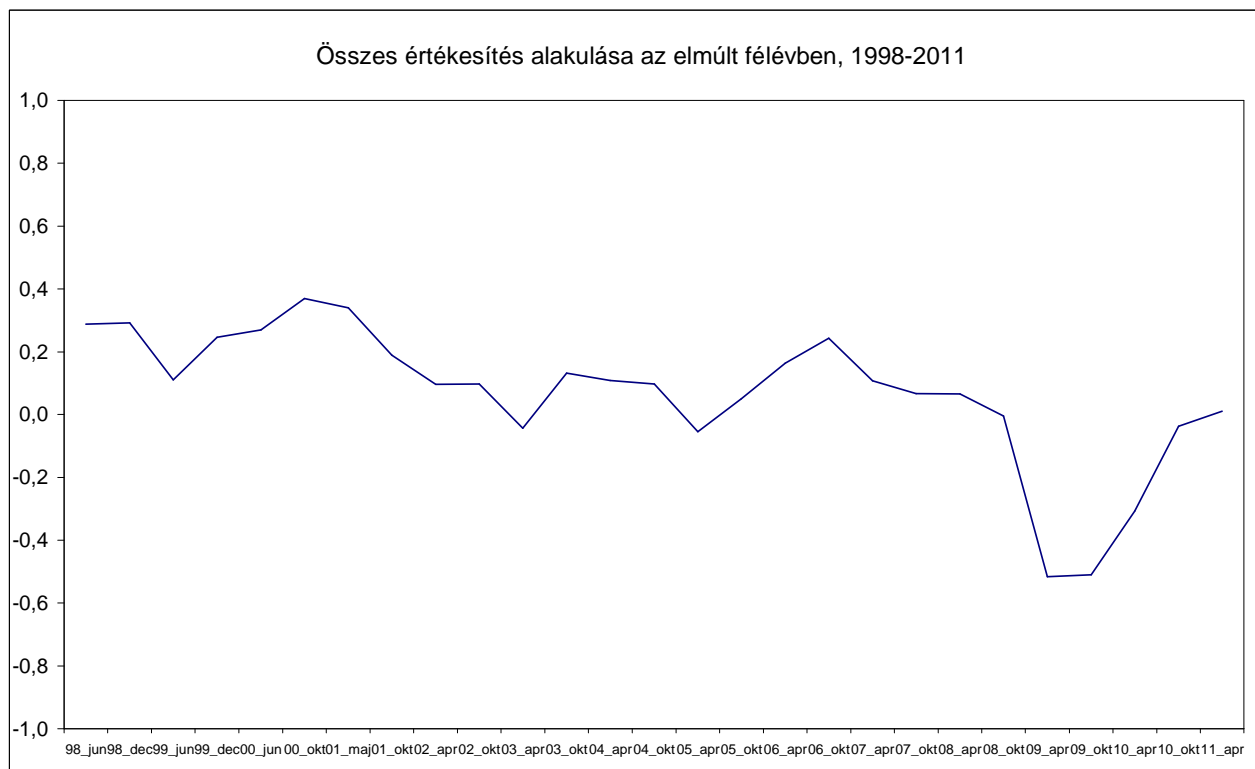
10. ábra: A tervezett létszámváltozás a következő fél évben, 1998-2011

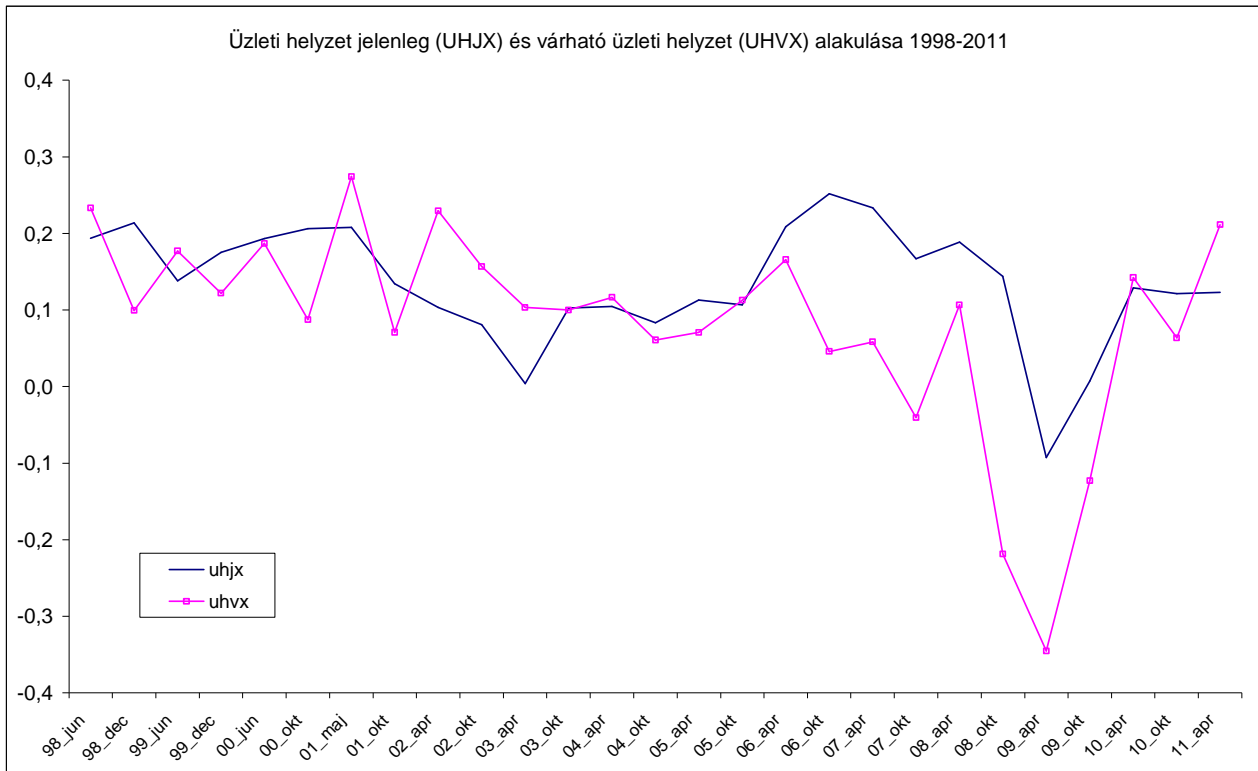
11. ábra: A kapacitáskihasználás átlagos szintjének alakulása, 1998-2011

12. ábra: Az összes értékesítés volumenének alakulása az elmúlt félévben, 1998-2011

13. ábra: A jelenlegi és a várható üzleti helyzet alakulása, 1998-2011

14. ábra: Az export árbevétel volumenének alakulása az elmúlt fél évben (EVEY), 1998-2011

